

траншу студентської позики. Рішення про те, чи відповідає дана студентська позика гарантії BGK, приймається банком-кредитором на основі умов, викладених в укладених договорах поруки щодо портфеля студентської позики.

У 2021/2022 навчальному році гарантія BGK покриває 100% використаної основної суми кредиту разом з відсотками без будь-яких інших витрат, пов'язаних із наданням кредиту: порука може бути надана лише студентам, дохід на одного члена сім'ї не перевищує 2500 злотих; або особам, які були повністю позбавлені піклування своїх рідних батьків, незалежно від рівня доходу.

Студентська позика від німецького банку розвитку KfW – це позика з низькими відсотками (до 31 грудня 2021 року 0,00%, якщо позика перебуває на етапі виплати), яка використовується для покриття лише витрат на проживання. Процентна ставка коригується кожні шість місяців. Студент може отримувати щомісячні виплати до 650 євро на фазі виплат. Після припинення виплат позика переходить у пільговий період, протягом якого сплачують лише відсотки (фаза сплати відсотків), і після цього починається погашення студентської позики (етап погашення).

УДК 33.06+005.936.3-044.372

О. Батрак, І. Тарасенко

olgabatrak84@ukr.net, irataras@ukr.net

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Чинники прояву глобальної фінансової кризи, які позначилися на стані економіки України через відтік іноземного капіталу, зменшення обсягів експорту, погіршення сальдо торговельного балансу, інфляційні процеси, особливо посилюються внаслідок військової агресії з боку РФ. Причинами цього стали: безпекова ситуація (постійні обстріли окупантами цивільної і виробничої інфраструктури), труднощі із логістикою, особливо для експортоорієнтованих галузей – АПК, ГМК та інших, а також брак обігових коштів [1]. Так, у перші місяці війни не працювало понад 40% підприємств, тисячі людей втратили джерела доходу. Загалом через вторгнення РФ Україна втратила від 5 до 7 млн. робочих місць. За підсумками першого кварталу 2022 року промисловість скоротила виробництво на 34%, будівництво – на 47%, гірничо-металургійний комплекс – на 53%. Це призвело до скорочення ВВП на 15,1%, а за прогнозами його падіння за підсумками року може становити 35% [1]. За таких умов зростає роль антикризового управління, яке доцільно розглядати не лише як сукупність заходів, спрямованих на виведення підприємства з кризового стану, але й систему особливих методів та інструментів, які використовуються для попередження та прогнозування настання кризи або

Позика пропонується особам незалежно від їх доходу та доходу батьків, включаючи освітніх резидентів з основним місцем проживання в країні, які отримали кваліфікацію німецького вищого навчального закладу, закінчивши середню школу в Німеччині або німецьку школу за кордоном [3].

Список літератури

1. Доступні кредити соціальним підприємствам. URL: <https://wnisef.org/uk/medias/western-nis-enterprise-fund-anonsu%D1%94-novij-pro%D1%94kt-z-kredituvannya-soczialnih-pidpri%D1%94mstv-z-shodu-ukra%D1%97ni/>
2. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. KfW Student Loan. – URL: <https://www.kfw.de/inlandsfoerderung/Private-customers/Education-and-Training/KfW-Studienkredit/KfW-Corona-Hilfe-f%C3%BCr-Studierende/>
4. Sustainable Development Report of Bank Gospodarstwa Krajowego 2021. – URL: <https://bgkraportcsr.pl/en/bgk-bankiem-zrownowazonego-rozwoju/wsparcie-studentow/>

заходів щодо її нейтралізації.

Застосування превентивних програм і процедур, спрямованих на попередження кризових ситуацій забезпечить для підприємства досягнення конкурентних переваг та успішного стабільного розвитку. Для того, щоб отримати правильну оцінку (діагноз) стану підприємства, необхідно провести дослідження результатів його діяльності на основі системного підходу, а саме дослідити взаємопов'язані умови та фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства та є основою для розробки антикризової програми.

Серед фахівців з питань антикризового управління немає однастайності щодо бачення структурних підсистем системи антикризового управління. Побудова всієї системи і окреслення її підсистем не є лише теоретичною проблемою. Важливим, з позицій діагностики, є дослідження та виокремлення кожного етапу виникнення і розвитку кризи і розробка заходів щодо недопущення, нейтралізації або фінансового оздоровлення підприємства залежно від глибини кризи.

Види фінансової діагностики (ФД) класифікуються за такими ознаками [2, с. 25]: за функціональною сферою діяльності підприємства (операційна, інвестиційна, управлінська,

маркетингова, інноваційна); за масштабом дослідження (галузева та міжгалузева); за часовим періодом (прогнозна, поточна та ретроспективна); за суб'єктами проведення діагностики (внутрішня та зовнішня); за метою діагностики (комплексна (загальна) та вибіркова (проблемна)); за обсягом показників, залучених до аналізу, і спектром методик (експрес-діагностика та фундаментальна (поглиблена або загальна) діагностика).

Дослідження наукових підходів щодо розкриття теоретичних основ ФД діяльності підприємств дозволило узагальнити наступні суттєві положення [3; 4]: по-перше, ФД є одним із найбільш інформаційно-ємних засобів системи прийняття рішень у сфері фінансів підприємства; по-друге, процес ФД повинен бути систематичним, оскільки є передумовою підвищення ефективності фінансового управління діяльністю підприємства при ризиковості впливу зовнішнього середовища й в умовах внутрішньої нестабільності; по-третє, використання сукупності науково-обґрунтованих процедур моніторингу, аналізу, оцінки та прогнозування забезпечує реалізацію більш ефективних стратегічних управлінських дій; найбільший ефект від проведення діагностики досягається шляхом комплексності методичних підходів, адекватних цілям дослідження, обсягам залучених ресурсів.

Зроблено висновок, що система ФД підприємства повинна бути наділена властивостями системи, що розвивається, тобто мати базову оболонку для наповнення інформацією, яку можна модифікувати та вдосконалювати. Погоджуючись у цілому з переліком особливостей системи ФД необхідно відзначити, що для неї характерні: цілеспрямованість, цілісність, повнота та прозорість, гнучкість, об'єктивність, динамічність, циклічність, ефективність, адаптивність та перспективність.

Роль і можливості ФД визначаються сукупністю функцій, які вона виконує. Оскільки сфера застосування технологій ФД доволі широка, то вона характеризується різними функціями, які на практиці в процесі діагностики виконуються одночасно. Найчастіше виокремлюють такі основні функції ФД: оціночна, діагностична, стимулююча, коригувальна, а також функції забезпечення зворотного зв'язку, прогнозування та моделювання [5, с. 121].

Фінансова діагностика посідає вагомe місце в системі прийняття управлінських рішень, а отже, і в системі антикризового управління підприємством. Функції ФД пропонуються класифікувати наступним чином: інформаційна – полягає у зменшенні інформаційної асиметрії між користувачами інформації, відповідальними за прийняття фінансових рішень та об'єктом управління; контрольна полягає у забезпеченні відстеження виконання планових завдань за переліком підконтрольних показників; власне діагностична спрямована на ідентифікацію чинників та їх систематизацію за впливом з виокремленням позитивних, які визначають можливості та свідчать про рівень фінансового потенціалу підприємства, та негативних, що є загрозами фінансовому стану

суб'єкта господарювання, з наступним аналізом тенденцій зміни показників та умов їх формування; пізнавальна передбачає формування бази для аналізу та прогнозування фінансово-економічного розвитку підприємства, що забезпечує можливість аналізувати, пізнавати якісну сторону досліджуваних явищ, розкривати їх сутність; управлінська полягає у обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень з орієнтацією на підвищення ефективності управління на всіх його рівнях; стимулююча призначена для створення стимулів (зацікавленості) фінансових менеджерів у покращенні фінансової результативності діяльності підприємства, зміцненні його фінансового стану і зростанні вартості; організаційна передбачає використання результатів фінансової діагностики як ключових індикаторів процесу управління суб'єктами господарювання.

Процес розробки методології антикризового управління повинен базуватися на креативному поєднанні концептуальних положень системного, ситуаційного, процесного, функціонального, поведінкового та проєктного підходів [6, с. 103].

В системі антикризового управління найчастіше використовують поняття передкризового, кризового та післякризового управління [7, с. 513]. За метою і характером взаємодії з середовищем функціонування науковці також виокремлюють: превентивне (попереджувальне – вводиться за наявності симптомів латентної кризи та реалізується з метою запобігання кризовим явищам) або випереджувальне управління [8, с. 123]; антисипативне управління (упроваджується в разі існування потенційної загрози кризи); реактивне (необхідне, якщо підприємство перебуває в глибокій кризі); стабілізаційне (показники функціонування системи суттєво нижчі від нормативного рівня) [9, с. 42].

Антикризове управління є підсистемою управління підприємством, зміст якого визначається ступенем ризику та небезпеки кризових явищ [10, с. 379]. Напрями побудови системи антикризового управління визначаються за результатами самодіагностики, основною метою якої є виявлення кризових явищ на етапі їх зародження і оперативна їх ліквідація. Якщо підприємство вже опинилося у стані кризи, то вихід з неї має відбуватися системно, організовано та скоординовано на основі розробленої стратегії та антикризової програми.

Обґрунтування та реалізація заходів з фінансового оздоровлення підприємства ґрунтується на результатах фінансової діагностики, яка залежно від конкретної ситуації може здійснюватися засобами експрес-діагностики, фундаментальної та комплексної діагностики або діагностики елементів системи антикризового управління.

Експрес-діагностика є початковим етапом діагностичного процесу як такого, що починається з моніторингу показників та завершується встановленням симптомів кризових явищ.

Фундаментальна діагностика у порівнянні з експрес-діагностикою є більш ґрунтовною, деталізованою і передбачає використання системи оціночних показників кризового фінансового стану

підприємства, здійснювану на основі методів факторного аналізу і прогнозування.

Список літератури

1. Огляд впливу війни на промисловість України та прогноз перспектив в економіці. URL: <https://uspp.ua/news/actual/2018/ohliad-vplyvu-viiny-na-promyslovist-ukrainy-ta-prohnoz-perspektyv-v-ekonomitsi> (дата звернення 27.09.2022 р.).

2. Воронкова Т. Є. Система антикризового управління підприємством. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3. С. 17-25.

3. Кривов'язюк І., Кость Я. Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства. *Економіст*. 2011. №9. С. 39-42.

4. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія]. Луцьк: Надстир'я, 2007. 260 с.

5. Тарасенко І.О., Батрак О.В. Особливості формування системи фінансової діагностики

підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 11. С. 118-123.

6. Маховка В. М. Методологія формування системи антикризового управління підприємством. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 102-105.

7. Мельник Ю.М. Маркетингові інструменти антикризового управління підприємством. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. Суми : ТОВ «Друкарський дім «Панірус», 2010. С. 505–516.

8. Пушкар А. И. Антикризове управління: моделі, стратегії, механізми. Х., 2001. 452 с.

9. Kristek U. Krisenbewaltingungs-Management und Unternehmungsplanung / U. Kristek. – *Neue betriebswirtschaftliche Forschung*, Bd.17. Wiesbaden, 1981. 115 s.

10. Батрак О.В., Дреля М.В. Економічна стратегія та стратегічні завдання економічної безпеки в умовах глобалізації. «Наукові розробки молоді на сучасному етапі»: тези доп. XVIII Всеукр. наук. конф. молодих учених та студентів (18-19.2019 р.). К. : КНУТД, 2019. С. 379-380.

УДК 336.7; 37.07

Є. Драчко-Єрмоленко

mykhailiukviki@gmail.com

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ

ОСВІТНІ КРЕДИТИ ОЩАДНИХ БАНКІВ ЄВРОПИ

Європейські ощадні банки зосередилися на роздрібних банківських послугах, включаючи платежі, депозитні та кредитні продукти для фізичних осіб, малих і середніх підприємств. Такі банки відрізняються від комерційних банків із розгалуженою мережею філій, яка охоплює всю країну присутності. Типовими ощадними банками є Erste (Австрія), DSK Bank (Болгарія), Groupe Caisse d'Épargne (Франція), Cassa di Risparmio (Італія), Sparebank (Норвегія), Caixa Geral de Depósitos (Португалія).

У Словаччині банк Slovenská sporiteľna (Словацька ощадна установа), що увійшов до складу австрійської фінансової групи Erste, пропонує студентські кредити на таких умовах: ставка від 4,49 % річних, без комісії за дострокове погашення, не вимагається підтвердження мети кредиту, сума до 40 тис. євро, період до 8 років, кредит надається одразу після підписання договору та виконання умов банку [5]. Отримати кредит може студент денної форми навчання у віці від 18 до 26 років, яка візьме поручителя з постійним доходом.

У Болгарії ощадний банк ДСК, що перейшов під контроль угорської групи ОТР, пропонує кредит для оплати навчання студентів і докторантів [2]. Сума кредиту виплачується безпосередньо закладу вищої освіти. Ставка за кредитом – фіксована процентна – 7 %, але при використанні пакету РКО вона знижується до 6,5 %. Також заявник може

звернутися за кредитом на утримання, що надається при народженні або повному усиновленні дитини під час навчання. Передбачено 12 міс. відстрочки у сплаті основного боргу, термін погашення – 10 років після закінчення пільгового періоду. Підкреслимо, що позика надається під гарантії держави (фактично – поручителя). Якщо кредит на оплату навчання перераховується на рахунок закладу вищої освіти, то виплата кредиту на утримання здійснюється шляхом перерахування на розрахунковий рахунок студента/докторанта в банку ДСК, на початку кожного семестру.

Cassa di Risparmio di Asti, відомий як Banca CR Asti, або Banca di Asti, є італійським ощадним банком у П'ємонті. Він пропонує позику студентам, котрі мають намір вступити на магістратуру з маркетингу, продажів і цифрових комунікацій факультетів економіки, менеджменту Туринського університету, курсів навчання Інституту прикладного мистецтва та дизайну (IAAD), магістратуру готельного менеджменту Città Studi Biella [6]. Сума позики – від 1500 до 9500 євро, строк до 72 місяців, щомісячне погашення. Ставка ринкова. Наразі це кредитний продукт без підтримки держави.

У Франції банк Banque Populaire, завдяки потужній місцевій присутності, кооперативній бізнес-моделі та тому, що вони на 100 % належать кооперативним акціонерам, відіграє важливу роль в економічному та соціальному житті французьких